

การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ
ในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยาง

การจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management)

ประจำปี 2558

สภ.อ.รัษฎามิ สภ.จ.สงขลา เขต 1

เรื่อง การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา

การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพาราในรูปแบบของการปลูกพืชร่วมยางเป็นทางเลือกหนึ่งในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพาราและความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจที่เกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชร่วมยาง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำสวนยางพาราแบบเชิงเดี่ยวเป็นหลัก โดยที่เกษตรกรยังไม่เห็นตัวอย่างของการปลูกพืชร่วมยางที่ให้ผลดีหรือมีความสำเร็จจึงไม่ยอมปลูกพืชร่วมยาง เกษตรกรยังเชื่อว่าการปลูกพืชร่วมยางต้องใช้เวลาที่ยาวนานกว่าจะได้ผล และยังคงคิดว่าพืชร่วมยางจะแย่งอาหารยางพาราทำให้ยางพาราให้ผลผลิตต่ำ

สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางอำเภอรัษฎามิ ได้รวบรวมข้อมูลจากรายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา โดย รศ.ดร.สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยศึกษาเรื่องนี้ในพื้นที่อำเภอรัษฎามิโดยตรง สรุปได้ดังนี้คือ

การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา เป็นการศึกษาถึงระบบสวนยางพาราที่เกษตรกรปฏิบัติอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา ทิศนคติของเกษตรกรต่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา และรวมถึงแนวทางการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพารา

ระบบการปลูกพืชร่วมยางในพื้นที่ที่ทำการศึกษามี 2 แนวคิด คือ แนวคิดธรรมชาติและแนวคิดจัดหาพืชร่วมมาปลูก

1. แนวคิดธรรมชาติ

การปลูกพืชร่วมยางตามแนวคิดธรรมชาตินั้นพืชร่วมที่มีในสวนยางจะเป็นไม้ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ สัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะนกเป็นพาหะนำมา เกษตรกรจะปล่อยให้ไม้เหล่านี้ขึ้นเองตามธรรมชาติไม่มีการตัดหรือถอนทิ้ง ซึ่งการปลูกพืชร่วมตามแนวคิดนี้พบได้น้อยมาก กล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบสวนยางที่ยากต่อการนำไปขยายผล

การปลูกพืชร่วมยางตามแนวคิดธรรมชาติ

พื้นที่ตำบลเขาพระ

ชนิดของไม้ร่วมที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ ที่พบในสวนยางที่ตำบลเขาพระ เช่น ไม้หาด ไม้เต้า ไม้วา ไม้เนวล ไม้ตำเสา ไม้ทัง ไม้แคช้อย ไม้หว้า เป็นต้น จะเห็นได้ว่าไม้ร่วมยางที่ขึ้นตามธรรมชาติ สวนยางประเภทนี้จะแลดูรก ไม้แต่ละชนิดขึ้นไม่เป็นแถวเป็นแนว แต่จะให้ความร่มรื่นมีสภาพใกล้เคียงป่ามาก อย่างไรก็ตามทางเดินระหว่างต้นยางแต่ละต้นที่เกษตรกรต้องเดิน ไปกรีดย่อมมีสภาพโล่ง และสะดวกในการปฏิบัติงานอย่างไม่มีปัญหา

2. แนวคิดจัดหาพืชร่วมมาปลูก

การปลูกพืชร่วมยางตามแนวคิดการจัดการจัดหาพืชร่วมมาปลูกเป็นรูปแบบที่เป็นจริง ใครชอบไม้อะไรก็หาพันธุ์กล้าไม้นั้นมาปลูกเป็นพืชร่วมยางในสวนยางพารา และการปลูกจะปลูกเป็นแถวเป็นแนว แลดูเป็นระเบียบ ซึ่งแน่นอนว่าสวนยางที่มีพืชร่วมยางตามแนวคิดนี้จะมีสภาพแตกต่างจากป่ามาก แต่อย่างน้อยก็ไม่ใช่สวนยางเชิงเดี่ยวที่มีเฉพาะต้นยางพาราเท่านั้น เพราะสวนยางพาราที่มีพืชร่วมจะมีไม้ชนิดอื่นเพิ่มขึ้นอีกอย่างน้อย 1 ชนิด นอกเหนือจากยางพารา พืชร่วมที่ปลูกในสวนยางพาราตามแนวคิดนี้มีมากมายหลายชนิด แต่ละคนชอบไม่เหมือนกัน บางคนชอบไม้ป่า บางคนชอบไม้เศรษฐกิจโตเร็ว บางคนชอบไม้ผล บางคนชอบไม้ไผ่ ส่งผลให้ระบบการปลูกพืชร่วมยางในพื้นที่ศึกษามีความหลากหลายมาก

ไม้ป่าที่เกษตรกรนำมาปลูกเป็นพืชร่วมยาง เช่น ตะเคียนทอง จำปาทอง กฤษณา พะยอม หัง พยุง เป็นต้น ในขณะที่ไม้เศรษฐกิจโตเร็ว เช่น สะเดาเทียม มะฮอกกานี เป็นต้น ส่วนไม้ผล เช่น จำปาตะ ลองกอง มังคุด ทูเรียน เป็นต้น พืชร่วมอื่นๆ เช่น ใผ่ มันป่า และสะตอ เป็นต้น

กฤษณาาร่วมยาง

ตะเคียนทองร่วมยาง

ไผ่ก้ำปาร่วมยาง

บริเวณ ความหนาแน่น และช่วงเวลาปลูกพืชร่วมยาง

1. บริเวณที่ปลูก

การปลูกจะปลูกระหว่างร่องยางทุกร่องโดยปลูกเต็มแปลงสวนยางที่ปลูกพืชร่วม ซึ่งในทำนองเดียวกัน ทาง สกย.เองก็แนะนำให้เกษตรกรปลูกพืชร่วมระหว่างร่องยางเท่านั้น โดยให้ปลูกห่างจากต้นยาง ทั้ง 2 ข้างของแถว 1.5 เมตร และถ้าสวนยางอยู่ติดกับชายคลอง สกย.ได้แนะนำให้ปลูกพืชร่วมตามแนวคลองไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาการพังทลายของดินตามแนวริมคลอง จะเห็นได้ว่าบริเวณของสวนยางที่ปลูกพืชร่วมในเชิงปฏิบัติของเกษตรกร และตามคำแนะนำของ สกย. ก็เป็นไปในทางเดียวกัน

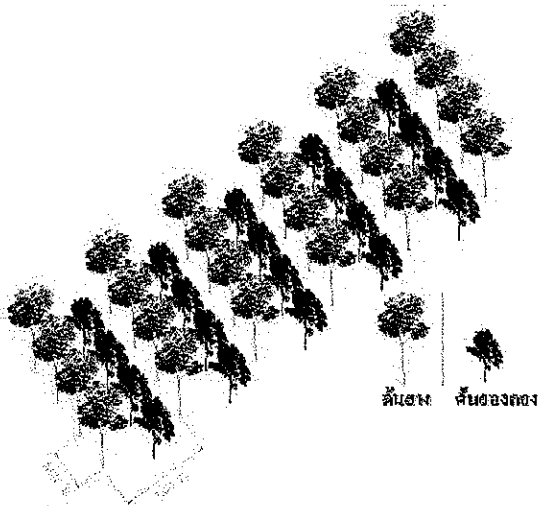
2. ความหนาแน่น

(1) ปลูกหนาแน่นมาก คือมากกว่า 200 ต้นต่อไร่ คือระบบยาง-ตะเคียนทอง และระบบยาง-ตะเคียนทอง-จำปาทอง-ทัง-และมะฮอกกานี การปลูกพืชแบบหนาแน่นพบน้อยมากเพียงระบบละ 1 สวนเท่านั้น โดยจะปลูกพืชร่วม 2 แถว ระหว่างร่องยาง

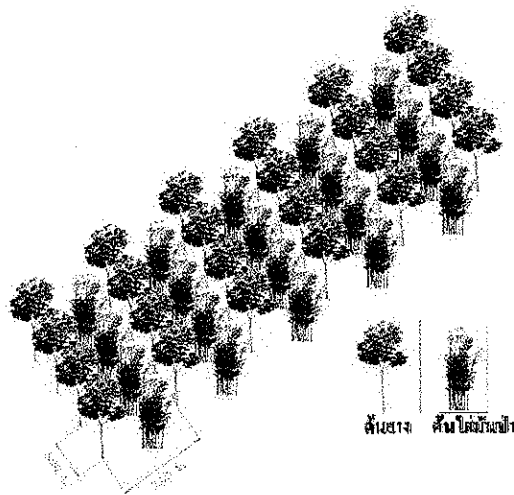

ปลูกตะเคียนทอง 2 แถว ระหว่างร่องยาง

(2) ปลูกพืชร่วมเท่าจำนวนต้นยาง คือประมาณ 70 ต้นต่อไร่ คือ ระบบยาง-ลองกอง-ระบบยาง-ไผ่มันป่า ทั้ง 2 ระบบ พบที่ตำบลเขาพระ การปลูกลองกองร่วมยางในอัตราความหนาแน่นดังกล่าวไม่ค่อยพบเห็นมากนัก ในขณะที่ไผ่มันป่าร่วมยาง 70 ต้นต่อไร่นั้นเกษตรกรหันมาปลูกกันมากขึ้น

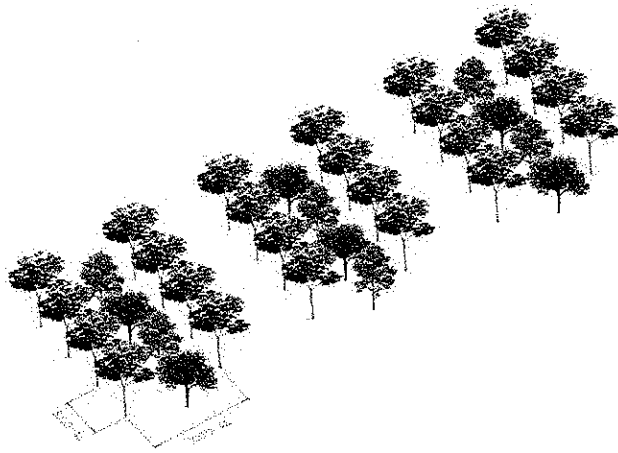

ปลูกลองกองระหว่างร่องยาง

ปลูกไผ่มันระหว่างร่องยาง

(3) ปลูกพืชร่วมประมาณ 30-40 ต้นต่อไร่ เป็นความหนาแน่นที่เกษตรกรปฏิบัติกันมานาน สำหรับรูปแบบการปลูกนั้นหากมีพืชร่วม 2 ชนิดขึ้นไปจะปลูกสลับชนิดกันระหว่างร่องยาง

การปลูกตะเคียนทองและพะยอมสลັบกันในระหว่างร่องยาง

(4) สำหรับจำนวนต้นต่อไร่ที่สกย. แนะนำ คือ ให้ปลูกพีชร่วมยางได้ไม่เกิน 15 ต้นต่อไร่ ตามระเบียบของสกย. อย่างไรก็ตามหากเกษตรกรจะปลูกมากกว่าตามที่ สกย.แนะนำก็ไม่เป็นปัญหา เพราะเชื่อว่าการมีพีชร่วมยางในสวนยางพาราจะส่งผลให้สิ่งแวดล้อมโดยรวมในพื้นที่ดีขึ้น แต่เน้นคือปลูกแล้วต้องดูแลในระยะแรกๆให้พีชร่วมไม่ตายและเจริญเติบโตดี พร้อมแนะนำการบำรุงพีชร่วมในช่วงแรกๆเกษตรกรสามารถใช้ปุ๋ยยางได้

3. ช่วงเวลาที่ปลูก

จะปลูกพีชร่วมในช่วงยางอ่อน โดยจะปลูกในช่วงที่ต้นยางมีอายุระหว่าง 2-4 ปี เกษตรกรเห็นว่าเป็นช่วงที่ดีที่สุด หากปลูกหลังจากนั้นต้นยางจะโตให้ร่มเงามากขึ้น การปลูกพีชร่วมจะไม่ค่อยได้ผล นอกจากนั้นยังพบว่าไม้มันป่าเป็นพีชร่วมที่ปลูกในสวนยางโตหรือปลูกหลังจากยางให้ผลผลิตแล้วได้ และยิ่งทำให้ไม้ที่ปลูกให้ผลดีขึ้นอีกด้วย เพราะต้นไม้ไม่ถูกรบกวนจากต้นยางและจะพุ่งขึ้นตรงหาแสง กอไม้จะงามขึ้นตรงไม่ระเกะระกะ สะดวกในการปฏิบัติงานในสวนยาง ถ้าไม้ที่ได้จะตรงและได้ราคาดี

ผลกระทบจากพีชร่วมยางต่อผลผลิตยาง

ไม่ว่าจะเป็นคำตอบของเกษตรกรที่ปลูกพีชร่วมยาง จากภาคประชาชน หรือจากเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ต่างให้ทัศนะว่าพีชร่วมยางที่เป็นไม้เศรษฐกิจโตเร็ว จะกระทบต่อผลผลิตยาง ในขณะที่พีชร่วมที่เป็นไม้ป่า หรือไม้ผล ไม้ไม่กระทบต่อผลผลิตยางแต่อย่างใด สำหรับเกษตรกรที่ปลูกพีชร่วมยางแล้วกลับบอกว่าสวนยางที่ปลูกพีชร่วมให้ผลผลิตดีกว่าสวนยางเชิงเดี่ยวด้วยซ้ำ

พืชร่วมยางกับผลทางเศรษฐกิจ

ผลทางเศรษฐกิจที่เกิดจากพืชร่วมยางจะมีรูปแบบอย่างไรขึ้นอยู่กับประเภทของพืชร่วมยางที่ปลูก
เช่น

ถ้าเป็นผักเหลียงอาจจะสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ขึ้นอยู่กับความมากน้อย
ในการปลูก

ถ้าเป็นไผ่ตระกูลไผ่มันป่าอาจจะสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรเป็นรายสัปดาห์หรือรายเดือนขึ้นอยู่กับ
ความมากน้อยในการปลูกเช่นกัน

ถ้าเป็นพืชร่วมประเภทไม้ผลก็จะให้รายได้แก่เกษตรกรเป็นรายปี เพราะไม้ผลจะให้ผลผลิตปีละ 1
ครั้งตามฤดูกาล

แต่ถ้าเป็นพืชร่วมประเภทไม้ป่าไม้เศรษฐกิจจะสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเพียงครั้งเดียวในช่วงที่ตัด
ต้นเท่านั้น

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์โครงการทางการเงินและทางเศรษฐกิจของสวนยางพาราเชิงเดี่ยวและสวนยางพาราที่มีการปลูกพืชร่วม

รายการ		การวิเคราะห์ทางการเงิน	การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ
สวนยางพาราเชิงเดี่ยว	โครงสร้างต้นทุน	1. ต้นทุนทั้งหมดการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว	1. ต้นทุนทั้งหมดการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว
	โครงสร้างผลตอบแทน	1. รายได้จากยางพาราในรูปเนื้อยางแห้ง (DRC) 2. รายได้จากขี้ยาง 3. รายได้จากไม้ยางพารา	1. รายได้จากยางพาราในรูปเนื้อยางแห้ง (DRC) 2. รายได้จากขี้ยาง 3. รายได้จากไม้ยางพารา 4. รายได้จากการชดเชยคาร์บอน (Carbon Credit) ของสวนยางพารา
สวนยางพาราที่มีการปลูกพืชร่วม	โครงสร้างต้นทุน	1. ต้นทุนทั้งหมดการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว 2. ต้นทุนทั้งหมดของการปลูกพืชร่วม	1. ต้นทุนทั้งหมดการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว 2. ต้นทุนทั้งหมดของการปลูกพืชร่วม
	โครงสร้างผลตอบแทน	1. รายได้จากยางพาราในรูปเนื้อยางแห้ง (DRC) 2. รายได้จากขี้ยาง 3. รายได้จากไม้ยางพารา 4. รายได้จากไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ ตะเคียนทอง กฤษณา จำปาทองและไผ่มันป่า	1. รายได้จากยางพาราในรูปเนื้อยางแห้ง (DRC) 2. รายได้จากขี้ยาง 3. รายได้จากไม้ยางพารา 4. รายได้จากไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ ตะเคียนทอง กฤษณา จำปาทองและไผ่มันป่า 5. รายได้จากการชดเชยคาร์บอน (Carbon Credit) ของยางพารา 6. รายได้จากการชดเชยคาร์บอน (Carbon Credit) ของตะเคียนทอง กฤษณา และจำปาทอง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์โครงการทางการเงินของสวนยางพาราในรูปแบบต่างๆ

ตัวชี้วัด	สวนยางพารา เชิงเดี่ยว	สวนยางพาราที่มีพืชร่วม		
		ระบบที่ 1	ระบบที่ 2	ระบบที่ 3
NPV (บาท)	44,092.30	75,118.48	64,510.72	75,603.60
BCR	1.74	2.17	2.01	2.10
IRR (%)	22.56	22.07	21.73	25.70
DPP (ปี)	9.76	10.40	10.39	9.10

ผลการวิเคราะห์โครงการทางการเงินของการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 44,092.30 บาท

สวนยางพาราที่มีพืชร่วมระบบที่ 1 คือ ยาง – ตะเคียนทอง – กฤษณา มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 75,118.48 บาท

สวนยางพาราที่มีพืชร่วมระบบที่ 2 คือ ยาง – ตะเคียนทอง – จำปาทอง มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 64,510.72 บาท

สวนยางพาราที่มีพืชร่วมระบบที่ 3 คือ ยาง – ไม้มันป่า มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 75,603.60 บาท

จากตารางข้างต้นพบว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว และระบบสวนยางพาราที่มีพืชร่วมทั้ง 3 ระบบมีความคุ้มค่าในการลงทุนเมื่อราคาน้ำยางสดเท่ากับ 73.78 บาท/กิโลกรัม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์โครงการทางเศรษฐกิจของสวนยางพาราในรูปแบบต่างๆ

ตัวชี้วัด	อัตราคิดลด (%)	สวนยางพารา เชิงเดี่ยว	สวนยางพาราที่มีพืชร่วม		
			ระบบที่ 1	ระบบที่ 2	ระบบที่ 3
NPV (บาท)	8	57,229.48	101,339.48	86,692.45	95,169.38
	10	39,358.23	65,024.33	56,268.72	67,594.27
	12	26,953.27	41,736.45	36,456.11	48,126.00
BCR	8	1.84	2.38	2.18	2.21
	10	1.72	2.10	1.95	2.07
	12	1.60	1.86	1.75	1.92
IRR (%)	-	23.07	22.60	22.28	26.09
DPP (ปี)	8	9.41	9.74	9.47	8.07
	10	9.73	10.32	10.32	9.13
	12	10.29	10.87	10.87	9.31

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดของโครงการทางเศรษฐกิจในสวนยางพาราเชิงเดี่ยวและสวนยางพาราที่มีพืชร่วมทั้ง 3 ระบบ พบว่า NPV ของทุกระบบมีค่ามากกว่า 0 ในทุกอัตราคิดลด เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับสวนยางพาราเชิงเดี่ยวพบว่า สวนยางพาราที่มีพืชร่วมทั้ง 3 ระบบ มี NPV สูงกว่าสวนยางพาราเชิงเดี่ยว

เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนระหว่างผลตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่มีการปรับมูลค่าของเงินแล้วนั้นพบว่า สวนยางพาราเชิงเดี่ยวและสวนยางพาราที่มีพืชร่วมทุกระบบมีความคุ้มค่าในการลงทุน เนื่องจากมีผลตอบแทนที่สูงกว่าค่าใช้จ่ายในการลงทุน

ตารางที่ 4 การประเมินรายได้จากการชดเชยคาร์บอน (Carbon Credit) จากต้นยางพารา

ปีที่	อัตราการเก็บกักคาร์บอน ต่อ 1 ปี (ตัน/เฮคแตร์)	คาร์บอนเครดิตสำรอง 20% (ตัน/เฮคแตร์)	คาร์บอนเครดิตที่จำหน่าย 80% (ตัน/เฮคแตร์)	ประเมินมูลค่า ¹ (ดอลลาร์/เฮคแตร์)	ประเมินมูลค่า ^{2,3} (บาท/ไร่)
1	6.69	1.34	5.35	21.41	111.39
2	6.69	1.34	5.35	21.41	111.39
3	6.69	1.34	5.35	21.41	111.39
4	6.69	1.34	5.35	21.41	111.39
5	6.69	1.34	5.35	21.41	111.39
6	8.35	1.67	6.68	26.72	139.03
7	8.35	1.67	6.68	26.72	139.03
8	8.35	1.67	6.68	26.72	139.03
9	8.35	1.67	6.68	26.72	139.03
10	8.35	1.67	6.68	26.72	139.03
11	7.54	1.51	6.03	24.13	125.54
12	7.54	1.51	6.03	24.13	125.54

ปีที่	อัตราการเก็บกัก คาร์บอน ต่อ 1 ปี (ตัน/เฮคแตร์)	คาร์บอนเครดิต สำรอง 20% (ตัน/เฮคแตร์)	คาร์บอนเครดิต ที่จำหน่าย 80% (ตัน/เฮคแตร์)	ประเมินมูลค่า ¹ (ดอลลาร์/เฮค แตร์)	ประเมินมูลค่า ^{2,3} (บาท/ไร่)
13	7.54	1.51	6.03	24.13	125.54
14	7.54	1.51	6.03	24.13	125.54
15	7.54	1.51	6.03	24.13	125.54
16	6.73	1.35	5.38	21.54	112.06
17	6.73	1.35	5.38	21.54	112.06
18	6.73	1.35	5.38	21.54	112.06
19	6.73	1.35	5.38	21.54	112.06
20	6.73	1.35	5.38	21.54	112.06
21	5.98	1.20	4.78	19.14	99.57
22	5.98	1.20	4.78	19.14	99.57
23	5.98	1.20	4.78	19.14	99.57
24	5.98	1.20	4.78	19.14	99.57
25	5.98	1.20	4.78	19.14	99.57
26	5.48	1.10	4.38	17.54	91.24
27	5.48	1.10	4.38	17.54	91.24
28	5.48	1.10	4.38	17.54	91.24
มูลค่ารายได้จากสัญญาตลอดโครงการ 28 ปี			154.24	616.96	3,210.17
รายได้จากการชดเชยปริมาณคาร์บอนเครดิต สำรอง 20% หลังสิ้นสุดสัญญา (ตัน/เฮคแตร์)			38.65	154.60	804.41
รายได้ตลอดสัญญาซื้อขายคาร์บอนเครดิต 28 ปี				771.56	4,014.58
ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ					
(1) ค่าธรรมเนียมในการทำสัญญากับตัวแทน 10% ของมูลค่า สัญญาซื้อขายคาร์บอนเครดิต				61.70	321.02
(2) ค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบสัญญา (\$0.15/ton)				23.14	120.38
(3) ค่าธรรมเนียมในการซื้อขายกับตลาด CCX (\$0.2/ton)				30.85	160.51
รวมค่าธรรมเนียมตลอดสัญญาซื้อขายคาร์บอนเครดิต 28 ปี				115.68	601.91
รายได้สุทธิจากการทำสัญญาซื้อขายคาร์บอนเครดิต 28 ปี				655.88	3,412.67

ที่มา: ดัดแปลงจากกรณีศึกษาและคณะ, 2555

หมายเหตุ ¹ ราคาคาร์บอนเครดิต 4 ดอลลาร์ สหรัฐ. ต่อตัน

² อัตราแลกเปลี่ยนกิโลกรัมต่อตันน้ำหนักระหว่างธนาคาร เท่ากับ 32.52 บาทต่อดอลลาร์ สหรัฐ. ตามข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย, 2557

³ พื้นที่ 1 เฮคแตร์ เท่า 6.25 ไร่

ดังที่กล่าวแล้วว่าพืชร่วมยางไม่มีผลกระทบเชิงลบต่อผลผลิตยางแต่อย่างใด สรุปได้ว่าเฉพาะรายได้จากยางอย่างเดียว สวนยางพาราที่ปลูกพืชร่วมจะมีรายได้มากกว่าหรือเท่ากับสวนยางเชิงเดี่ยว ในขณะที่จะมีรายได้จากพืชร่วมเพิ่มเติมขึ้นมามากด้วย ผลการศึกษาทุกประเด็นดังกล่าวต่างก็ถูกต้องการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวนยางพาราในรูปแบบของการปลูกพืชร่วมยาง อย่างไรก็ตามหากไม่มีมาตรการใดมาช่วยขับเคลื่อน และปล่อยให้การปลูกพืชร่วมยางเป็นไปตามธรรมชาติหรือตามอิสรภาพของเกษตรกรเหมือนที่เป็นมา การเพิ่มพื้นที่ปลูกพืชร่วมยางคงเป็นไปได้จาก รัฐต้องมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อขับเคลื่อนให้การเพิ่มพื้นที่การปลูกพืชร่วมยางมีโอกาเป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ระบบสวน
อย่างพารา โดย รศ.ดร.สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล และคณะ งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้าง
เครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย ตีพิมพ์ กันยายน 2557